

ASKETICKÉ
HOMÍLIE

IZÁK SÝRSKY (NINIVSKÝ)

PRVÁ ZBIERKA (82 HOMÍLIÍ)

Úvod, preklad a poznámky
Karol Marian Pástor

IZÁK SÝRSKY(NINIVSKÝ) ***ASKETICKÉ HOMÍLIE***

Prvá zbierka (82 homílií)

Úvod, preklad a poznámky
Karol Marian Pástor

2022

Izák Sýrsky (Ninivský)
Asketické homílie
Prvá zbierka (82 Homílií)
Vydal: **FILOKALIA**

Úvod, preklad a poznámky:

Karol Marian Pástor

Jazyková korektúra:

Mgr. Ivan Haľák

Návrh obálky a grafická úprava:

Štefan Kerul'-Kmec ml.

ISBN: 978-80-8233-117-5

Úvod – život a dielo Izáka Sýrskeho

Jeden z najznámejších pustovníkov sýrskej cirkvi Východu je svätý Izák z Ninive (613-700), ktorý sa podobne ako mnoho iných mystikov ukázal byť skutočnou ekumenickou postavou presahujúcou hranice cirkevných rozdelení. Jeho diela preložené do gréčtiny dvoma palestínskymi mníchmi v kláštore sv. Sábu v deviatom storočí, prvýkrát uverejnené v roku 1770, sú stále obľúbeným čítaním na hore Athos. Latinská verzia, ktorá vznikla medzi 12. a 13. storočím a počas 14. a 15. storočia, bola preložená do taliančiny, francúzštiny, katalánčiny, kastíľčiny a portugalciny. Napokon rumunský preklad pochádza z 18. storočia a neskôr nasledovali ďalšie preklady do moderných jazykov, až po japončinu. Izákove spisy boli ocenené hlavne mníchmi a laikmi, ktorí patria do gréckeho a ruského sveta, ale aj vďaka latinskému prekladu bol až do 18. storočia veľmi obľúbeným autorom nielen v mnišskom prostredí západnej Cirkvi. Medzi mnohými duchovnými spisovateľmi Asýrskej Cirkvi Východu je Izák Sýrsky považovaný za jednu z najväčších autorít a tiež za jedného z najväčších kresťanských mystikov všetkých čias. Jeho spisy sa tešia veľkej obľube medzi kresťanmi Východu i Západu a to aj prostredníctvom mnohých prekladov do klasických a moderných jazykov (grécky, latinský, anglický, francúzsky, taliansky a iné).

Údaje o živote Izáka z Ninive

Izák z Ninive (syr. Ishāq d-Ninuā) sa narodil okolo roku 613 v Beth Qatraye (dnešný Katar v Spojených arabských emirátoch) na západnom pobreží Perzského zálivu. Tu prežil Izák svoje detstvo a vo svojich spisoch často hovorí príklady o lodiach, o námorníkoch, o lovcoch perál a lastúrach vylovených z morských hlbín. Ešte ako mladý muž vstúpil do kláštora a venoval sa asketickému životu a štúdiu. Podľa Isho'deneha, biskupa Bašry, ktorý v *Knihe čistoty*, ktorá

bola napísaná okolo roku 860-870 a obsahuje krátke hagiografické údaje významných askétov perzskej cirkvi píše o Izákovi Sýrskom:

Bol zvolený katolikom mar Givargisom [aby sa stal] biskupom Ninive v kláštore Bet Abe. Z príčin, ktoré sú známe len Bohu, sa ale po piatich mesiacoch prebývania v úrade ninivského pastiera, v čom nasledoval biskupa Mojžiša, zriekol biskupskej funkcie a odišiel žiť do hôr. Katedra zostala nejakú dobu prázdna, pozdejšie sa stal jeho pokračovateľom blahoslavený Sabarišo, ktorý sa tiež vzdal biskupského úradu, žil ako pustovník za dôb katolika Henanniša a zomrel v mar Šahinovom kláštore v zemi Qardu (Kurdov). Potom, čo Izák opustil úrad v Ninive, vystúpil na horu Matut, ktorá sa nachádza v oblasti Bet Chuzájá, a žil tam v pokoji s miestnymi pustovníkmi. Potom odišiel do kláštora Rabban Šabur. Veľmi starostlivo študoval Písma, takže dokonca prišiel kvôli čítaniu a askéze o zrak. Prenikol hlboko do božských tajomstiev a spísal knihy o živote v Bohu a pustovníckom živote. Viac-menej tri z názorov, ktoré hlásal, neboli prijaté. Daniel bar Tubanita, biskup Garmaie, sa nad ním a jeho učením pohoršoval. A tak či onak, keď dosiahol vysokú starobu, odišiel z tohto života a jeho ostatky boli uložené v Šaburovom kláštore. Pochádzal z Bet Katráje (Qatar) a ja si myslím, že u obyvateľov vnútorných oblastí vzbudzoval závisť, podobne ako Jozef Chazzájá, Jan z Apameie a Ján Daljatský.¹

Tieto informácie, ktoré nám zanechal Išo'denah z Bašry (čítaj Bacry) približujú dobu v ktorej bol Izák vysvätený za biskupa.

¹ ISHO'DENAH, *Le Livre de la Chasteté, Compasé par Jésudenah, Évêque de Baçrah*. Roma: Ecolé Française de Roma. Mélanges d'archéologie et d'histoire. Vol. 16. 1896, s. 53-54.

Katolikos Givargis (Juraj), ktorý vysvätil Izáka, riadil Cirkev Východu od roku 661 do roku 681, katolikos Henanišo, tiež zmieneny v texte, v rokoch 685-700. V Katare existovala kresťanská cirkev podriadená katolikovi Východu. Okolo roku 648 sa katarský biskupi oddelili od východosýrskeho katolika – schizma trvala do roku 676, keď katolikos Givargis navštívil Katar a zjednotil biskupov s perzskou cirkvou. Dôvodom schizmy boli kristologické spory: medzi stranou babajovcov (Babai Veľký, nestorianizmus) a sahdonovcov (Martirius-Sahdona, pro-chalcedónsky výklad). To by aj vysvetľovalo fakt, prečo bol Izák Sýrsky umierneným dyofyzitom.

Západosýrsky prameň dopĺňa, že ako mladý mních po preštudovaní cirkevných kníh bol učiteľom vo svojom vlasti a v rodine. Neskôr však odišiel do kláštora Bet Abe, kde bol vysvätený za biskupa mesta Ninive. Po piatich mesiacoch požiadal patriarchu Givargisa, aby mohol odísť na púšť a žiť ako pustovník medzi pustovníkmi v horách v oblasti Bet Chuzájá. Keď oslepol, jeho učeníci zapisovali jeho ponaučenia.

Vďaka bystrosti jeho mysle a horlivosti [pre Boha] bol schopný vydržať pastoračnú službu vo svojom meste iba päť mesiacov. Potom sa vrátil do svojho ticha. Presvedčil katolikosa, aby ho zbavil funkcie a patriarcha mu vydal dekrét [o rezignácii]. „Bol prezývaný druhým Didymom, pretože bol pokojný, dobrý a pokorný a jeho slovo bolo tiché. Jedol týždenne tri bochníky chleba so surovou zeleninou a zostavil päť zväzkov plných najsladšieho učenia, ktoré sú známe dodnes. Potom zostarol a odišiel k nášmu Pánovi; a bol umiestnený v kláštore Mar Šabur. Nech je s nami modlitba Matky Božej Márie, Otca nášho a všetkých svätých. Amen.“²

2 RAHMANI, I. *Studia Syriaca*. vol. I. Beirut: Typis Patriarchalibus in Seminario Schaferensi, 1904, s. 32-33.

Životopisec ešte dodáva: musíme priznať dielu Mar Izáka, že môže slúžiť ako platný základ pre komunikáciu s inými cirkevnými komunitami.

Izákova rodina bola veľmi pisateľsky činná: jeho príbuzným bol slávny Daniel Katrája, exegét a teológ a slávny Dadišo' z Katrája bol mníchom a asketickým učiteľom, ktorý pôsobil v čase Izákovej mladosti. Jeho tvorba siaha do polovice siedmeho storočia. Izákova duchovná rodina na hore Matut boli pustovníci, ale mal svojich duchovných synov aj v okolitých kláštoroch. Pre nich Izák píše duchovné pokyny (*homílie*) v období niekoľkých rokov. Táto pustovnícka spiritualita bola blízka Jánovi Daljatskému a ďalším východosýrskym asketickým spisovateľom (Jozef Chazzájá, Simeon Milostivý). V kláštore Rabban Šabur svätý Izák skončil svoje dni a zveril učeníkom všetku starostlivosť o prípravu pojednání, ktoré už pre svoju takmer slepotu nemohol sám upravovať. Mar Izák, ktorý nechcel byť biskupom, zomrel ako pustovník a duchovný učiteľ mníchov. Jeho duchovná náuka mala cez preklady do gréčtiny a následne do latinčiny veľký vplyv na monastickú spiritualitu Východu i Západu.

O jeho odmietnutí biskupskej hodnosti sa zachovala táto východosýrska správa napísaná v arabčine. Keď bol Izák prvý deň po zvolení v rezidencii, prišli k nemu dvaja ľudia, z nich jeden, boháč, požadoval od druhého vrátenie dlhu: „*Pokiaľ mi tento človek odmieta dať, čo mi patrí, zažalujem ho na súde.*“ Izák mu odpovedal: „*Pretože nás sväté evanjelium učí nebrať zverené, musíš tomuto človeku dopriať aspoň jeden deň, aby dlh mohol vyrovnat'.*“ Boháč ale odpovedal: „*Daj teraz pokoj s evanjeliom!*“ Vtedy Izák povedal: „*Ak tu evanjeliom opovrhujú, prečo som sem prišiel?*“ Keď teda Izák spoznal, že biskupská služba nezodpovedá jeho túžbe po asketickom živote a videl také hrubé zvyky obyvateľov tohto mesta (Ninive) a cítil sa neschopný ich napraviť, a zároveň túžiaci po tichu a pokoji pustovníckej cely, *zriekol sa tento svätý biskupského úradu a odišiel do svätej púšte Skétis, kde žil až do smrti, dosahujúc najvyššiu dokonalosť v zbožnom živote.*³

3 ASSEMANI, J. S. *Bibliotheca Orientalis. Vol. I. Nm. III.* Roma: Society for the Propagation of the Faith, s. 444-445.

Vieme však, že to nebola púšť Skétis, ale pohorie Matut v Chúzestáne, ktoré je dnes súčasťou Islamskej republiky Irán. V púšti Skétis (dnešné Wádi al-Natrúm v Egypte) sa jeden z koptských kláštorov nazýva El-Suryjan (kláštor Sýrčanov) a bol podľa tradície založený pustovníkmi zo Sýrie, ale dôkazy o tom, že by tam Izák Sýrsky žil alebo tam bol uctievaný nemáme. Musíme mať na zreteli, že mesto Ninive bolo v tom čase centrom aktivít monofyzitov – jakobitov, s ktorými musel Izák ako dyofyzický biskup zvädzať boj. Práve kvôli jeho neochote k dogmatickým sporom dal Izák Sýrsky prednosť odchodu z Ninive do hôr, aby žil opäť ako pustovník.⁴ Vo svojich spisoch často hovorí o lodiach, kapitánoch, morských búrkach a priaznivých vetroch, o lovcoch perál a lastúrach, čo všetko odkazuje na jeho pôvod a mladosť, keď žil na západnom brehu Perzského zálivu v provincii Katar. Je možné, že v mladosti on sám vykonával remeslo lovenia perál, ako uvádza podobný príklad v jednej z homílii druhej časti spisov:

Keby nachádzal perlu v každej lastúre, zbohatol by každý ľahko. A keby lovca v tej chvíli, keď perlu loví, nebili vlny a nedorážali na neho žraloci a nemusel by zadržovať dych, až takmer, že sa zadusí a nechýbal by mu čerstvý vzduch, ktorý je všetkým dostupný, a nemusel by sa ponárať do hĺbín – potom by bolo periel viac a hustejšie než mihanie bleskov.⁵

Ján Bar Kaldun, východosýrsky mních, ktorý zomrel okolo roku 979, nazýva Izáka Sýrskeho spolu s Jozefom Chazzájom stĺpom cirkvi. Hovorí: „Po prečítaní ich vynikajúcich spisov vo svete som

4 Porov. ALFEJEV, *Izák Syrský a jeho duchovní odkaz*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, Pro oriente 10, 2010, s. 30.

5 ISAAC OF NINEVEH (ISAAC THE SYRIAN). *'The Second Part', Chapters IV-XLI*. BROCK, S. ed. and trans. *Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium 555, Scriptorum syri 225*, Louvain: Peeters Publishers, 1995, XXXIV, 4, s. 148.

sa stal veľmi zanieteným v láske a náklonnosti k dvom stĺpom svätej Cirkvi a mníštvu, ktorými sú, Mar Izák, biskup Ninive a rabban Jozef Chazzája“.⁶

Nakoniec posledná dôležitá zmienka o Izákovi z Ninive sa zachovala u východosýrskeho autora z 9. storočia Hanúna ibn Johanna ibn as-Salt, ktorý opisuje návštevu katolíka Johanna ibn Barsí u jedného známeho mnícha-askéty. Hlavná téma tejto návštevy sa týka objasnenia polemického spisu s názvom *Objasnenie otázok zadaných Izákom z Ninive* v piatom teologickom zväzku, ktorý napísal Daniel bar Tubanita, biskup z Tuhalu v Bet Garmai. Túto správu zanechal Abdišo‘ bar Berika († 1318), okrem toho ešte hovorí, že Daniel bar Tubanita napísal ďalší spis v polemike s Izákom s názvom: *A vysvetlenie Kapitol o poznaní*, kde nie je jasné, či to ešte závisí od riešenia polemického sporu, alebo Daniel bar Tubanita sám zložil aj komentár k Izákovým *Kapitolám o poznaní*, ktoré sa nachádzajú v Druhej zbierke Izákových spisov. Overenie hypotézy je pre nás bohužiaľ nemožné, pretože obe Danielove práce boli stratené.⁷

Vieme už od Išo‘denaha, že Daniel bar Tubanita sa nad Izákovým učením pohoršoval a názov spisu prezrádza, že sa to týkalo Izákovho piateho zväzku. Vráťme sa však k už spomínanej návšteve katolíka.

Katolikos priniesol so sebou Izákove spisy a čítal z nich nahlas bez po pozdvihnutia hlavy do západu slnka. Potom, čo prednes skončil, askéta sa opýtal katolíka Johanna ibn Barsího, čomu je lepšie veriť – Izákovým spisom, alebo tomu, čo napísal Daniel. Katolikos mu odpovedal: „Môže položiť človek takúto

6 CHABOT, J. B. Vie du moine rabban Youssef Bousnaya écrite per son disciple Jean Bar Kaldun. In: *Revue de l' Orient Chrétien* 3. 1898, s. 463-464.

7 ASSEMANUS, J. S. *Bibliotheca orientala Clementino Vaticana. De scriptoribus Syris Nestorianis*. Vol. III, 1, Roma: Typis Sacrae Congregationis de Propaganda Fide, 1725, s. 174.

otázku? Vieme, že mar Izák hovorí jazykom nebeských stvorení a Daniel jazykom pozemským,“ ale potom dodáva, že učenie Izáka je vhodné len pre tých, ktorí majú skúsenosti a žijú v samote. V skutočnosti by to bolo nevhodné učenie pre mladých a neskúsených ľudí.⁸

Presný dátum Izákovho narodenia a smrti nie sú známe, vieme však, že posledné roky v starobe prežil v kláštore *Rabbana Šabura* na hore Šustar. Všeobecne je prijaté, že zomrel okolo roku 700. V Cirkvi Východu bol hneď po smrti uctievaný ako svätý a jeho spisy sa medzi mníchmi tešili veľkej obľube. V jednom z prameňov, ktorý bol zostavený v 14. storočí, je Izák z Ninive nazývaný: *Najmúdrejší, muž skvelý a vynikajúci, predstavený a učiteľ všetkých mníchov, prístav spásy pre celý svet.*⁹

Spisy Izáka Sýrskeho

Starodávne pramene nesúhlasia s počtom kníh, ktoré napísal Izák. Išo'denah hovorí o knihách, ktoré hovoria o živote pustovníckom, v texte vydanom sýrskym katolíckym patriarchom Ignatiom Rahmanim sa uvádza, že Izák zložil päť kníh a napokon Avdišo z Nisibisu hovorí o siedmich knihách Izáka v *Katalógu cirkevných spisov*. Výrazy „zväzky“, ktoré používajú takmer všetci životopisci, a „knihy“, ktoré používa Išo'denah, sú príliš všeobecné na to, aby sme mohli objasniť obsah, je však pravdepodobné, že sa vzťahujú na zbierky prejavov, ako sme ich načrtli z rukopisov, aj keď zostáva nemožné určiť, či je presná konfigurácia nám známych zbierok pôvodná. V krátkej správe, ktorú zasvätil Izákovi Ninivskému, uvádza toto: „*Zložil sedem zväzkov o správaní ducha,*

8 SBATH, P. *Traitées religieux, philosophiques, et moraux, extraits des oeuvres d'Isaac de Ninive (VIIe siècle) par ibn as-Salt (IXe siècle)*. Le Caire, 1934, s. 54-55.

9 CHABOT, J. B. *De sancti Isaaci Ninivitaе, vita, scriptis et doctrina*. Lovanii: Lefever, 1892, s. vii.

o božských tajomstvách, súdoch a [božskej] prozreteľnosti.“ Podľa Avdiša by teda zväzkov bolo sedem a uvádza aj určité indicie k obsahu.

Prvá zbierka¹⁰

Jeho spisy boli prepisované vo viacerých zbierkach, z ktorých *prvý diel* (syr. pālgūtā qadmāytā) je najdôležitejšia a najznámejšia, pretože mnohé kapitoly z nej boli preložené do gréčtiny v slávnom kláštore svätého Sábu (Sáva Osvietený) južne od Jeruzalema na konci 8. alebo na začiatku 9. storočia mníchmi Abrahámom a Patrikiosom. Použitie časti sýrskeho rukopisu prvej časti Izákovho spisu, ktorý bol napísaný v kláštore svätého Sába, ukazuje, že Izákovy spisy už cirkulovali v 8. storočí v pôvodnom znení v sýrskom jazyku. Koncom 9. storočia sa uskutočnili rôzne preklady prvej zbierky zo sýrskeho a gréckeho jazyka do gruzínskeho, arabského a etiópskeho jazyka. V stredoveku slúžil grécky preklad ako zdroj prekladov do mnohých ďalších jazykov: latinčiny v 13. storočí; v cirkevnej slovančine v 14. storočí; počas 14. a 15. storočia sa uskutočnilo niekoľko ľudových prekladov z latinčiny; v 19. storočí sa prvý preklad uskutočnil z rumunčiny; staroslovienský, príležitostne, v kombinácii s gréčtinou, slúžil ako základ pre rôzne ruské preklady. Z jedného z týchto ruských prekladov sa vyhotovil japonský preklad (1909). Dvadsiate storočie bolo tiež svedkom oživenia záujmu o Izáka v západnej Európe a Amerike po vydaní sýrskeho textu prvej zbierky Paulom Bedjanom, po ktorom nasledovali preklady do moderných jazykov (angličtina, taliančina, nemčina), čím sa Izákovy homílie sprístupnili čitateľom v mnohých rôznych cirkevných tradíciách.¹¹

10 V súčasnosti môžeme s istotou pripísať Izákovi Sýrskemu 140 homílií, ktoré sú obsiahnuté v troch zbierkach (82 + 41 + 17). Ale ešte presnejšie je homílií 135, pretože päť homílií sa opakuje v druhej a tretej zbierke. Ďalej v texte niekedy použijem podľa kontextu slovné spojenie – napr. *druhý diel*, vždy však ide o jeden a ten istý predmet.

11 Porov. BROCK, S. P. *Studies in Syriac Spirituality*. In: VELLIAN, J. ed. *The Syrian Churches series, Vol. 13*. Poona: Printed at Anita Printers, 1988, s. 114-115.

Napriek veľkej úcte, ktorej sa spisy Izáka Sýrskeho tešili a tešia celé stáročia, pôvodný sýrsky text prvej zbierky (alebo prvého zväzku) vydal v roku 1909 Lazarista Paulus Bedjan (1838-1920),¹² ktorý sa stal v Európe známym ako vydavateľ veľkého počtu sýrskych textov, z ktorých mnohé - ako aj v prípade *prvého zväzku Izáka* - išlo nielen o *editio princeps*, ale zostalo dodnes jediným dostupným vydaním. V úvode k vydaniu sýrskeho textu Bedjan veľmi stručne opisuje rukopisy, ktoré použil. Okrem štyroch rukopisov z londýnskych a vatikánskych knižníc, ktorých úplné popisy sú ľahko dostupné v existujúcich katalógoch príslušných zbierok, priniesol vydavateľ aj štyri rukopisy z blízkovýchodných knižníc Mardin, Alkosh, Mosul a Siirt. Vedci pokračovali v štúdiu rukopisnej tradície a najmä v hľadaní nových zbierok aj po vydaní Bedjanovej edície. Navyše by nebolo prehnané tvrdiť, že v mnohých ohľadoch práve vydanie tejto publikácie slúžil ako impulz pre ďalší výskum. Zhrnutím dostupných údajov je možné konštatovať, že čo dnes vieme s určitosťou je vo všeobecnosti komplexnosť 20 spisov (vrátane ôsmich, ktoré použil Bedjan) obsahujúcich text prvej zbierky v najkompletnejšej forme. Tiež sú prítomné aj v rukopisoch iného typu, a to v zbierkach alebo kláštorných zborníkoch, ktoré obsahujú vybrané pojednania, ako aj fragmenty. Rukopisy tohto typu ešte

12 Paul Bedjan bol asýrsky kňaz chaldejskej katolíckej cirkvi, sýricista a orientalista. Narodil sa v Khosrove v Perzii, bol etnický Asýrčan. Narodil sa v chaldejskej katolíckej rodine, a ako žiak sa prihlásil na školu francúzskych lazaristov v Khosrove v roku 1846. V roku 1856 sa vo veku osemnástich rokov stal lazaristickým novicom v Paríži. V roku 1861 tam bol Bedjan vysvätený za kňaza a po niekoľkých mesiacoch sa vrátil do Perzie/Iránu, pričom si vzal so sebou malý trstinový organ a tlačiarenský lis. Do roku 1880 pôsobil ako farár a organista v rodnom meste a v Urmii. Potom sa vrátil do Francúzska, aby získal prostriedky na tlač liturgických a teologických diel v sýrčine. Od roku 1885 do roku 1900 pôsobil v Ans, Liège, Belgicko. Potom bol vymenovaný za duchovného otca Dcer kresťanskej lásky v nemocnici Vinzenz na severnom predmestí Kolína nad Rýnom, túto úlohu vykonával popri svojej redaktorskej práci až do svojej smrti. Odmietol opakované výzvy, aby sa stal biskupom Chaldejkej katolíckej cirkvi v Saláme.

neboli systematicky študované, ale podľa predbežných pozorovaní sa ich počet blíži k trom desiatkam.¹³

Nakoniec môžeme tiež stručne poukázať na existenciu malých fragmentov (pozostávajúcich iba z niekoľkých listov), pri ktorých nie je možné určiť, či boli súčasťou úplného zoznamu *prvej zbierky* alebo boli súčasťou určitých zbierok. Ako príklad môžeme uviesť fragment rukopisu uloženého v Damasku, ktorý možno zhruba datovať do 11. storočia a obsahoval jeho text v najkompletnejšej podobe. Tu by ste však mali urobiť jednu dôležitú predbežnú poznámku. Všetky spisy *prvej zbierky* je možné rozdeliť do troch skupín v závislosti od ich spojenia s jednou z troch vetiev sýrskeho kresťanstva: konkrétne s cirkvou Vychodu (do ktorej patrila samotný Izák Sýrsky), so sýrskou Pravoslávnou cirkvou a Sýrsko-chaldcedonskou (jakobitskou) cirkvou. V modernom vedeckom využití sa zvyčajne nazývajú východosýrsky, západosýrsky a melkitský.

Začnime zbierkami zastupujúcimi tradíciu východnej Sýrie. Je ich len desať a šesť z nich bolo použitých Bedjanom v jeho publikácii. Najstaršie kópie používané Bedjanom sú uložené v Britskej knižnici (*Add.* 14632 a *Add.* 14633), a ktoré boli objavené v 19. stor. v Sýrskom kláštore v púšti Wadi el-Natrun v Egypte. Rukopisy sú v celkom dobrom stave, ale zjavne prítomnosť medzier, určité črty textu, ako aj spojenie so západosýrskym kláštrom prinútili Bedjana dať základu publikácie aj iný, oveľa neskorší rukopis. Rukopis z Mardina prepísal Rabban David a istý Paul v dedine Valtu v severnej Mezopotámii v roku 1235. Koncom 19. storočia bol rukopis vedený pod chaldejským biskupstvom v Mardine (dnešné juhovýchodné Turecko) pod číslom 4612. Dva východosýrske spisy získal Bedjan z Mosulu a Alkosha v roku 1898. Následne v roku 1915 rukopisy získala Štátna knižnica

13 Porov. КЕСЦЕЛЬ, Г. М. Рукописное наследие прп. Исаака Сирина: обзор сирийских рукописей. In: *Преподобный Исаак Сирин и его духовное наследие*. Москва: Общецерковная аспирантура и докторантура им. свв. Кирилла и Мефодия, 2014, s. 44-46.

v Berlíne zo súkromnej zbierky Bedjana (Quart. 1159 a alebo. Oct. 1258). Bedjan však nepoužíval tieto dva rukopisy. Napriek tomu, že rukopis Vat. sir. 367 je jedným z najstarších svedkov Izákovho spisu, dodnes je vzdialený od záujmov výskumníkov (čo je pravdepodobne spôsobené jeho extrémne zlým zachovaním). Okrem toho bol druhý rukopis z Britskej knižnice, ktorý bol skopírovaný v Tel Kef (BL Or. 9362) v roku 1898, a ďalšia zbierka tohto rukopisu nebola Bedjanovi známa. Navyše možno tvrdiť, že ide o jediný rukopis *prvej zbierky*, o ktorej existencii vedci prakticky nič nevedeli, keďže donedávna bol úplne neprístupný. Ide o rukopis číslo 181 z knižnice sýrskeho ortodoxného kláštora apoštola Marka v Jeruzaleme. Rukopis bol pôvodne uložený v kláštore cirkvi Východu v Jeruzaleme. Po jeho zatvorení boli takmer všetky rukopisy prevezené do knižnice Jeruzalemského patriarchátu, odkiaľ časť rukopisov skončila v knižnici západosýrskeho kláštora apoštola Marka, kde sa i tento rukopis nachádza dodnes.¹⁴

Pokiaľ ide o západosýrske rukopisy, treba poznamenať, že najskoršie kópie pochádzajú z obdobia 14. – 15. storočia. Je zaujímavé, že už v tomto období sú rukopisy prítomné nielen v regióne juhovýchodného Turecka (známom ako ʿTur ʿAbdin, kde boli skopírované rukopisy Mardin Orth. 19518, Vat. Sir. 56219, Mar Mattai 2720), ale aj v Egypte (Vat. Sir. 124),¹⁵ kde v tom čase pôsobilo niekoľko západosýrskych kláštorov, jedným z najznámejších bol kláštor Sýrčanov, Dayr al-Suryan. Bedjan mal prístup iba k jednému zoznamu tejto skupiny, ktorý jednoznačne kvalifikoval ako obsahujúci upravený text, v ktorom boli vyrovnané pasáže svedčiace o autorovej príslušnosti k východosýrskej tradícii. Ak východosýrske rukopisy spravidla uvádzajú osobitne len prvú zbierku, potom v prípade západosýrskych rukopisov možno pri analýze ich obsahu pozorovať ako od 15. storočia tvorili akýsi západosýrsky korpus textov

14 Tamže, s. 46-49.

15 Porov. ASSEMANUS, S. E., ASSEMANUS, J. S. *Bibliothecae Apostolicae Vaticanae codicum manuscriptorum catalogus*. Romae, 1759. T. 1 (3). s. 143–151.

pripisovaných Izákovi Sýrskemu. Pozostával z prvej zbierky, po ktorej nasledovala *Kniha milosti*, ktorej skutočným autorom je súčasník Izáka, ktorý ho dokonca mohol osobne poznať, Simeon d-Taibuté, a pojednanie *O tichosti* (alebo iný názov: *Sedem týždňov samoty*), autorom je ďalší súčasník Izáka Sýrskeho, ktorý podobne ako Izák pochádzal z provincie Bet Katrájé, Dadišo' z Katráje. Tento korpus je celkovo zastúpený ôsmimi rukopismi, z ktorých jeden - konkrétne Harvardský - je považovaný za stratený. Do tretej skupiny ručne písaných svedkov prvej zbierky patria rukopisy melkitského pôvodu. Dodnes poznáme iba dva rukopisy, oba sú napriek tomu ranými svedkami textu prvej zbierky: Sinaj syr. 24 (8-9. storočie) a Vat. sir. 125 (10. storočie). Len posledný rukopis použil Bedjan.¹⁶

Prvá časť pozostáva z 82 kapitol rôznej dĺžky a väčšina z nich bola preložená do gréčtiny v kláštore Sv. Sábu v Palestíne niekedy koncom ôsmeho alebo začiatkom deviateho storočia. Bola to ona, ktorá sa v ortodoxnom svete stala známou ako zbierka Ασκητικοί λόγοι (Asketické slová). V tomto prípade išlo o západnú redakciu sýrskeho textu na rozdiel od redakcie východnej, ktorá je rozdielna. Hlavné rozdiely sú tieto: 1) východná obsahuje mnoho textov, ktoré nie sú v západnej, 2) západná obsahuje niečo menej textov, ktoré nie sú vo východnej, 3) východná obsahuje citáty Theodora z Mopsvestie a Diodóra z Tarzu, v západnej sú pripísané iným autorom, 4) grécky preklad je doslovný, bez adekvátneho pochopenia textu, preto zachováva mnoho nejasností sýrskeho originálu. Okrem toho existujú najmenej dve redakcie gréckeho textu, preto si vyžaduje zvláštne štúdium.¹⁷

V sýrskom originály sa nachádza 82 Slov, ale z nich grécky preklad neobsahuje štrnásť – Slovo 19, 20, 21, 23, 24, 26, 29, 31, 49, 54, 71,

16 Porov. КЕССЕЛЬ, Рукописное наследие преп. Исаака Сирина: обзор сирийских рукописей, s. 47-50.

17 Porov. ALFEJEV, *Izák Syrský a jeho duchovní odkaz*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2010, s. 39-45.

75, 76 podľa Bedjanovej redakcie. Ale naopak do gréckej verzie boli pridané štyri *Slová*, ktorých autorom je Ján Daljatský, konkrétne sú to *Slová 2, 7, 43, 80*. Sú to *Homílie 1, 4, 20* Jána Daljatského a jeho *List 18*.¹⁸ Okrem toho do korpusu pod menom Izák Sýrsky bol pridaný list monofyzitského mystického spisovateľa Filoxéna z Mabbugu (List Patriciovi), uvedený ako Izákov štvrtý list.

Ján z Daljaty *Izák Sýrsky – grécky text ed. Spetsieris*

-Homília 1 Slovo 43

-Homília 20 Slovo 2

-Homília 4 Slovo 80

-list 18 Slovo 7

Filoxénus z Mabbugu

list Patriciovi list 4

Všeobecný sled homílií v gréckom preklade, aj keď je blízkym východosýrskemu vydaniu, stále obsahuje dosť výrazné nezrovnalosti v umiestnení určitých homílií, čiastočne v súlade so sledom homílií v západosýrskom vydaní. Grécky preklad sa líši od sýrskeho originálu nielen zložením a poradím homílií, ale aj tým, že text niektorých homílií je prezentovaný vo forme nezávislých diel. Tieto vlastnosti teda rozhodne naznačujú, že preklad zbierky Izáka, ktorý vytvorili Patrikios a Abrahám, sa od pôvodného textu výrazne líšil svojím zložením, ako aj postupnosťou a formou v ňom uvedených homílií. V nasledujúcich storočiach prešiel grécky text dodatočnými redakčnými úpravami, v dôsledku ktorých bol text ešte viac vzdialený sýrskému originálu. Ďalším problémom je vydanie Nicephorus Theotokis z roku 1770, v ktorom sa poradie homílií nezhoduje so žiadnym zo známych rukopisov a má svojvoľný charakter. Toto vydanie bolo zložené predovšetkým na základe rukopisu *Constantinopolitanus, Magnae Scholae 37* (14. stor.) a ako to ukazuje analýza Marcela Pirarda, nie je

18 Porov. COLLES, B. E. . *The Mysticism of John Saba: I. The Mystical Discourses of John Saba*. PhD thesis, Department of Middle Eastern Studies, The University of Melbourne, 1969, s. 4-5.

kvalitatívnym spisom. Publikovanie okrem toho má ďaleko od zásad, ktoré sú základom kritického publikovania textov. Vydavateľ si teda dovoľil zaviesť svojvoľné úpravy, kde sa mu text zdal nesprávny alebo nezrozumiteľný. S príchodom Bedjanovej edície (ako aj moderných prekladov) vyšlo najavo, že grécky preklad sa výrazne líši od sýrskeho originálu, a v dôsledku toho sa uskutočnili pokusy o priblíženie gréckeho textu k sýrskemu. To možno pozorovať napríklad už v ruskom preklade S. I. Sobolevského (prostredníctvom výzvy na nemecký preklad vybraných homílií) a v anglickom preklade Dany Millerovej (použitím východosýrskeho vydania podľa Bedjanovho vydania a západosýrskeho vydania podľa niekoľkých rukopisov). V oboch prípadoch pôvodný sýrsky text predovšetkým pomohol objasniť „temné“ pasáže gréckeho prekladu, pre vydavateľa kritického textu gréckeho prekladu M. Pirarda, ktorý je vedeckým pracovníkom v Ústave pre orientálne štúdie (Centre d'études orientales) na Katolíckej univerzite v Louvaine (l'Université Catholique de Louvain).¹⁹

Štýl a forma Izákových spisov sa líšia od pojednania k pojednaniu, ale vo všeobecnosti možno Izákov jazyk charakterizovať ako hlboko mystický a čiastočne technický. Stojíme pred skutočnou technikou asketickej zručnosti, ktorý asketiku (od úplných základov) pozdvihuje po ceste samoty k výšinám zjavení. Izák používa veľa odborných výrazov, jeho jazyk je neustále inšpirovaný novými skúsenosťami, ktoré sa snaží jednoducho a zrozumiteľne vyjadriť, a tak vytvára akoby ochrannú bariéru zložitých výrazov. Izákovu terminológiu tvorí komplexný systém. Spisovateľ nemá rád kvetnaté konštrukcie, definuje niektoré technické parametre uvažovania, niekedy používa obrazné a opisné výrazy, niekedy dokonca používa krátke hovorové výrazy (hovorové prejavy), ale vždy si zachováva napätie a cieľ homílie.

19 Porov. PIRARD, M. Critical Edition of the Greek Version of “The Ascetic Homilies of St Isaac the Syrian” (Monastery of Iviron, 2012). In: ALFEJEV, I. ed. *Saint Isaac the Syrian and His Spiritual Legacy*. Yonkers, New York: St Vladimir’s Seminary Press, 2015, s. 51-59.

Preklad diel Izáka Sýrskeho z gréckeho textu je zložitý z dvoch dôvodov. Na jednej strane je to nevyhnutne komplexná organizácia homílie s prevažne technickým komponentom. Na druhej strane je to dodatočná komplikácia, ktorá už nastala v gréckej verzii. Dôvody sú založené na zásadách prekladu gréckych mníchov.²⁰ Premieňali jednoduché konštrukcie na zložité, používali mnoho pleonazmov a často prekladali jeden koncept do dvoch rôznych gréckych slov. Grécky preklad Izákových *asketických homílií* je doslovný, preto zachováva mnoho nejasností sýrskeho originálu. V niektorých prípadoch je text preložený bez adekvátneho pochopenie jeho zmyslu. Posledným dôležitým faktom je, že grécky prekladatelia (mnísi Abrahám a Patrikios) prekladali zo západosýrskej verzie spisov. Táto verzia predstavovala monofyzické prepracovanie diela Izáka Sýrskeho. Napríklad citáty Theodora z Mopsvestie, Diodóra z Tarzu a Evagria z Pontu, ktoré obsahuje sýrsky originál, buď úplne chýbajú, alebo sú pripisované iným autorom (Gregorovi Naziánskemu, Cyrilovi Alexandrijskému).²¹

Kvalita prekladu naznačuje, že prekladatelia, ako hovorí Marcel Pirard, „mysleli semitsky a písali grécky“, čo do značnej miery vysvetľuje nejednoznačnosť gréckeho textu, na ktorý poukázal sv. Filaret (Drozdov):

Prekladateľ pravdepodobne nepatril k tým múdrym, nepoznal pravidlá gramatiky, a preto plietol slová a namiesto odpovedajúcemu výrazu použil slová nepresné a nejasné, chyby a nehoráznosti možno pridali i prepisovatelia.²²

20 Porov. МУРАВЬЕВ, А. В. «Солнце Хузистана», или Непонятный святой. In: *МАР ИСХАК С ГОРЫ МАТУТ (Преподобный Исаак Сирин). Воспламенение ума в духовной пустыне*. Санкт-Петербург: Издательство Санкт-Петербургского университета Petropoli, 2008, s. 30-34.

21 Porov. ALFEJEV, *Izák Sýrský a jeho duchovní odkaz*, s. 44-45.

22 Tamže, s. 40.

Podobne hovorí aj Sobolevsky: „Aký nejasný je tento text, ktorého význam je niekedy potrebné skôr hádať ako prekladať.“ Slabá kvalita gréckeho prekladu navyše závisí od skutočnosti, že Abrahám a Patrikios sledovali sýrsky text, pričom nevenovali náležitú pozornosť jemnostiam používania slov a požiadavkám gréckej gramatiky, ktoré spolu s Izákovým sugestívnym štýlom písania neodhadli správne, ale viedlo to k vytvoreniu textu, ktorý bol ťažko zrozumiteľný. Napriek všetkému, čo bolo povedané, treba vzdať hold šikovnosti dvoch prekladateľov, ktorým sa podarilo vytvoriť pomerne presnú verziu Izákovho textu vlastného druhu.²³

Vydaniu kritického gréckeho textu predchádza rozsiahly úvod (s. 17–208), pozostávajúci z dvoch častí. Prvá časť úvodu (s. 35–99) je venovaná životu Izáka na základe známych prameňov, využívania patristických zdrojov (hlavnými autoritami sú Evagrius z Pontu a Theodor z Mopsuestie) a charakteristickým spôsobom citovania (nie doslovná reprodukcia, ale vkladanie do vlastného textu). Pirard pracuje s pôvodným sýrskym textom, s gréckymi hlavnými vydaniaми, ako aj starodávnymi prekladmi. Vysvetľuje zvláštnosti gréckeho prekladu a asketickú a mystickú terminológiu používanú úctyhodným Izákom. Druhá časť (s. 101–195) predhovorom je podrobným rozborom ručne písanej tradície gréckeho prekladu. Pretože najvýznamnejší prínos belgického vedca Marcela Pirarda spočíva v štúdiu tradície gréckych rukopisov, ako aj vo vzťahu medzi gréckym prekladom a sýrskym originálom. V tomto vydaní sú zhrnuté výsledky jeho mnohoročného usilovného výskumu.

Pri všetkom množstve rukopisných svedkov textu (M. Pirard študoval asi 120 rukopisov) nie je dôvod predpokladať, že okrem prekladu z 9. storočia existovali aj ďalšie pokusy o preklady alebo aspoň zlepšenie existujúceho prekladu na základe sýrskeho originálu. Grécky preklad bol vykonaný pomocou melkitskej zbierky sýrskeho

23 Ἀββᾶ Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου. Λόγοι ἀσκητικοί / Κριτικὴ ἔκδοσις: Πιράρ (Μάρκελλος). Ἁγιον Ὅρος, Ἱερὰ Μονὴ Ἰβήρων, 2012, 888 σ, s. 22-30.